

јединствене државе, бројне државице на њеном тлу су под утицајем Устава Француске од 1795. донеле своје уставе, као Болоња (1797-1802), Цисалпијска Италија (1797 и 1802), Ђенова (1798), Рим (1799 и 1801 и 1805), Лука (1799 и 1815), Напуљ (1808) и др. Након уједињења Италије 1861. у важности је био Устав Сардиније од 1848. и такво стање је владало све до 1948. када је донет нови Устав Италије, који је, с изменама, и данас на снази.

III. РАЗВОЈ УСТАВНОСТИ У XIX ВЕКУ У ЕВРОПИ И ДРУГИМ КОНТИНЕНТИМА

XIX век је у правом смислу био век даљег развоја писаних устава и учвршћивања уставности у већини земаља света. Уставност XIX века коинцидира и с јачањем и развојем капитализма па су први грађански, буржоаски уставни тог доба изражавали принципе нове капиталистичке државе. Капитализам се изродио из либералне доктрине која је величала учење о слободи и једнакости па је тако значио крај сталешког, феудалног поретка и почетак новог грађанског, буржоаског. У радикалној варијанти, тај рани либерализам је прогласио примат појединца над државом која се свела на „ноћног чувара” грађанског друштва и заштите приватне својине и слободне тржишне утакмице. Узор либералне државе је постала парламентарна република или монархија (у којој је парламент постао важећа политичка установа) с тим да је била заснована на принципу националне, а не народне суверености јер је народна скупштина прерасла у националну скупштину. У раној, револуционарној фази, XIX век је у Европи још био по утицајем француске револуције и Русоовог учења о суверености народа, што је определило и сам ток уставности и садржину устава који су тада доношени. Зато може да се каже да се уставни у то време у свету доносе у условима две различите историјске и друштвено-политичке ситуације. Прва је карактеристична за оне уставе који се доносе под утицајем буржоаских револуција, пре свега француске, и који се ослањају на Декларацију о правима човека и грађанина, и то су били рецимо шпански, белгијски, и неки нордијски уставни, док друга група устава изражава компромисе водећих политичких снага у земљама где буржоазија није успела да изведе победоносне буржоаско-демократске револуције као рецимо у Немачкој, Јапану и сл.

Први талас уставности, сликовито речено, надлазио је у Европи негде до 1830. када је донета и већина раних устава. Под утицајем Француске револуције, низ европских држава добија своје прве уставе као што су